

DOBŘÉ SPRÁVY Z REGIÓNOV

6

PRESTUPNÉ BÝVANIE

Asi so mnou budete súhlasiť, že potreba mať strechu nad hlavou je pre ľudí jednu z najdôležitejších. Preto sa možno ani netreba čudovať, že niektoré vylúčené komunity vyzerajú biedne a neúhľadne. Ľudia v núdzi sa snažia pomôcť si, ako sa dá. Výsledkom sú však neraz nelegálne stavby, nízky štandard bývania a z toho často prameniace aj konflikty s majoritou. Ide pritom o nekonečné kolo, z ktorého je ťažké vystúpiť. Deti, ktoré sa narodia do takéhoto prostredia potom ani nevedia, čo znamená bývať slušne.

Náš úrad sa snaží nájsť cestu von z tohto začarovaného kruhu. Jedným z opatrení, ktoré presadzujeme, je podpora prestupného bývania, ktoré môže byť prvým krokom k tomu, aby ďalšie generácie mladých Rómov vyrastali v prostredí, ktoré im umožní rozvoj.

Je veľmi dôležité rozptýliť mylnú predstavu o prestupnom bývaní, že je to rozdávanie bytov, ktoré následne ich noví obyvatelia zničia. Prestupné bývanie nie je o rozdávaní, ale o narysovaní novej štartovacej čiary. Je o poskytnutí možnosti nájomného bývania od najnižšieho štandardu. Systém je založený na prirodzenom tempe zlepšovania životných podmienok rodín, kde sú motivované so svojou situáciou niečo robiť, a odmenou im bude možnosť prenájmu vyššieho štandardu. Zároveň tieto rodiny prirodzene získavajú nové návyky a skúsenosti. Aj keď je to pre mnohých ťažko predstaviteľné, ani v 21. storočí nie je pre každého bežné ústredné kúrenie, či tečúca voda.

Úspešné intervencie v oblasti bývania nie sú len o výstavbe nových bytových jednotiek. V projekte sa preto počíta s podporou asistentov bývania, ktorých úlohou je pomôcť adaptovať sa rodinám na nové podmienky a motivovať ich k snahe posúvať sa vpred až do postupného osamostatnenia sa. Následne k využívaniu komerčného trhu s bývaním, či už nájmom, alebo stavbou (legálneho) domčeka. Práca asistenta však zahŕňa viacero povinností. Asistent je aj mediátorom medzi obcou a ďalšími inštitúciami, a zapojenými rodinami. Zároveň im pomáha začleniť sa do bežného života, a dohliada na udržateľnosť bývania.

V tomto čísle Dobrých správ sa dočítate viac o prestupnom bývaní a o tom, ako môže byť prínosom pre všetkých. Zároveň tu nájdete naše rady a odporúčania, ako ho aj vaša obec môže využiť. Verím, že informácie budú pre vás podnetné a zaujímavé. Pre náš úrad je táto téma jednou z priorít a preto jej aj naďalej budeme venovať pozornosť.

Ábel Ravasz

splnomocnenec vlády
pre rómske komunity

PRESTUPNÉ BÝVANIE

Sociálne bývanie na Slovensku definuje zákon 431/2010. V praxi usmerňuje najmä výstavbu obecných nájomných bytov (nižšieho a bežného štandardu). Systém (prestupného) bývania možno chápať ako dlhodobý komplexný plán — systém, ktorý vedie rodiny/klientov/domácnosti k osamostatneniu sa v bývaní. Rodiny/domácnosti/klienti majú možnosť prejsť stupňami bývania, pri čom ich sprevádzajú a podporujú asistenti bývania rôznou mierou intenzity pomoci. Cieľom je, aby postupnými krokmi boli domácnosti vedené vstúpiť na komerčný trh s bývaním — či už nájomný alebo (svojpomocnou) výstavbou vlastných rodinných domov.

Prestupné bývanie je systém nájomného bývania **sprevádzaný rôznou intenzitou terénnej práce v oblasti bývania.** Zahŕňa tak nielen budovanú infraštruktúru, ale aj sprievodnú sociálnu prácu. Rodiny sú sprevádzané po krokoch - od základného bývania s intenzívnym sociálnym sprevádzaním a vzdelávaním v témach ako finančné rodinné hospodárenie, starostlivosť a údržba bytu a spoločných priestorov

— až po vyššie stupne s menej intenzívnou sociálnou podporou. **Dlhodobým cieľom je umožniť domácnosti vstúpiť na otvorený trh s bývaním,** či už prostredníctvom nájdania si komerčného nájomného bytu, alebo svojpomocnej výstavby vlastného rodinného domčeka. Projekty prestupného bývania sa v súčasnosti dajú podporiť najmä **z aktuálnej výzvy Ministerstva vnútra,** o ktorej si viac dočítate dole.

INDIVIDUÁLNA INTEGRÁCIA, KTORÁ POSÚVA VPRED CELÚ KOMUNITU

Prestupné bývanie vytvára optimálne podmienky pre uplatňovanie individuálnej integrácie. Asistent pracuje s jednotlivými domácnosťami na základe ich špecifických potrieb.

Rodiny si tak môžu samostatne, vo vlastnom tempe a na základe reálnych potrieb zlepšovať situáciu v bývaní: niekto skôr, niekto na to možno bude potrebovať viac času, či priestoru. Na záver tohto dlhodobého procesu je tu však systém, ktorý umožní **výrazný posun vpred pre celú komunitu.**

Skúsenosti nás naučili, že práca s individuálnym klientom a vytváranie férových možností pre zlepšenie situácie pre všetkých, sú najúčinnjším prístupom. V komunite tak môžu **vznikať pozitívne vzory,** ktoré ostatní môžu, a **chcú nasledovať.**

TERÉNNÁ PRÁCA — ASISTENT BÝVANIA

Hlavnou náplňou práce asistenta bývania je podpora rodiny/klientov, ich motivácia a pomoc pri udržiavaní si bývania. Intenzita a obsah jeho práce a aktivít s individuálnou rodinou sa znižuje s vyšším stupňom bývania.

Príkladom aktivít asistenta bývania je na samotnom začiatku **aktívne vyhľadávanie, motivovanie a kontaktovanie (potenciálnych) rodín, ktoré sa môžu zapojiť do systému bývania.** Neskôr, pri užívaní bytu, asistent bývania **pomáha** jednotlivým rodinám pri **finančnom hospodárení a prevádzke domácnosti, rieši krízové situácie a podporuje samostatnosť členov domácností.**

Asistent bývania môže vykonávať aj **aktivity spojené s udržiavaním bytového fondu** — jednotlivých bytov, ale aj spoločných priestorov a dohliada na ochranu majetku pred poškodzovaním.

Asistent bývania súčasne **spolupracuje s ostatnými pracovníkmi obce**, či iných inštitúcií (ÚPSVaR, MOPS, škola, TSP, komunitní pracovníci). Práca týchto inštitúcií rovnako prispieva k udržateľnosti bývania — najmä práca TSP a komunitných pracovníkov, ktorí poskytujú poradenstvo a pomoc pri riešení iných problémov, ktorým rodiny čelia, a tak prispeli k celkovému stabilizovaniu situácie v domácnosti.

V najbližších mesiacoch očakávame aj spustenie projektu **domovníkov**. Domovníci budú komplementárnou zložkou v systéme bývania, a budú môcť prebrať časť aktivít, ktoré sa týkajú starostlivosti o spoločné priestory v bytových domoch.

JEDNOTLIVÉ TYPY STUPŇOV - DRUHY OBJEKTOV NA BÝVANIE:

V systéme prestupného bývania je vhodné zapojiť čo najviac rôznych možností adekvátneho bývania — bývania, ktoré má vo vlastníctve alebo dlhodobom prenájme obec, alebo spolupracujúce cirkevné či neziskové organizácie.

Zväčša môže ísť napríklad v poradí od najnižšieho po vyššie stupne o:

- **byty nižšieho štandardu**
- **byty vyššieho štandardu**
- **alebo aj nájomné rodinné domy.**

Tieto typy však nie sú limitom: do systému bývania môžu byť zahrnuté aj iné objekty, ktoré spĺňajú kritériá stavieb na trvalé bývanie, ako napríklad **staršie bytovky**, či rekonštruované **byty v rodinných domoch**. Najvyšším stupňom - **výstupom zo systému** - by mali byť možnosti pre tie najschopnejšie rodiny sa osamostatniť a nájsť si bývanie v rámci bežného trhu s bývaním, či už ako nájomné, alebo do osobného vlastníctva.

PRESTUPNOSŤ A PRAVIDLÁ PRESTUPU

Dôležitou súčasťou systému bývania je prestupnosť - umožnenie domácnostiam zlepšovať si svoje bytové podmienky na princípe zásluhovosti.

Pravidlá prestupu by mali byť nastavené dostatočne **v predstihu a transparente**, v závislosti aj od reálnych možností zapojených domácností. Môžu napríklad zahŕňať dodržiavanie podmienok nájomnej zmluvy, podmienok bytového poriadku, či aktívnu spoluprácu domácností s asistentom bývania. Pri posunoch do vyšších stupňov možno pridať "náročnejšie" podmienky, ako napríklad aktívnu účasť členov domácnosti na komunitných aktivitách, či zamestnanie aspoň jedného člena domácnosti. Je potrebné počítať nielen s posúvaním sa smerom nahor — k lepšiemu bývaniu, ale je možné, že nastanú aj situácie posunu domácnosti smerom "nadol", resp.

výstupu zo systému. Riešením je napríklad založiť **"Komisiu bývania"**, ktorá bude kontrolovať dodržiavanie kritérií a riešiť kritické situácie.

Jednotlivé typy bývania môžu mať v závislosti od týchto kritérií aj rozdielne dĺžky nájomnej zmluvy. **Dĺžky nájomnej zmluvy môžu byť rôzne**, odporúčame však, aby boli motivujúce k aktivitám, ktoré zaručujú posun do vyššieho stupňa. V najvyšších stupňoch by mali byť nájomné zmluvy uzatvárané na čo najdlhšie obdobie. Pri nastavovaní týchto procesov sú k dispozícii aj skúsenosti zamestnancov našich regionálnych kancelárií v rámci Slovenska.

OBEC

Založenie systému bývania je krok, ktorý sa týka celej obce (mesta) aj po fyzickej stránke. Eliminuje sa tak častý problém pri výstavbe nového bývania, a to koncentráciu všetkých nových bytov do jedného miesta. Skúsenosti ukazujú, že od koncentrácie je len krok k segregácii, čo má z dlhodobého hľadiska za následok upevňovanie negatívnych javov a chudoby, či vznik geta.

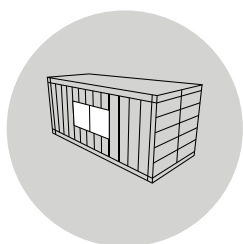
Keďže ide o strategický a dlhodobý systém, je potrebné sa pripraviť, aj na iné nadväzujúce náročné úkony. **Vysporiadanie pozemkov, zmeny a doplnky územných plánov, príprava technickej infraštruktúry do lokalít určených na novú výstavbu, či rekonštrukciu a revitalizáciu časti "osád"** často prekračuje aj jedno volebné obdobie starostu a primátora. Z hľa-

diska úspešnosti a udržateľnosti je aj preto dôležité, už **od prvých krokov do procesu nastavovania systému zapojiť čo najviac "partnerov"**: prevádzkovateľov sociálnych služieb, miestnych škôl, či iných vzdelávacích inštitúcií, cirkev. Partneri môžu pomôcť potiahnuť jednotlivé domácnosti, či časti komunity, aj v prípade, že nastane dočasná krízová situácia.

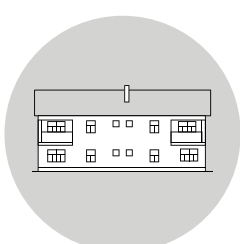
100%

0%

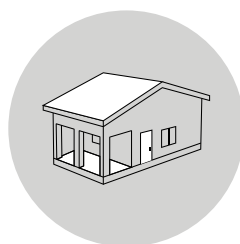
Asistencia

Nudzové bývanie

Podporované bývanie

Asistované bývanie

Samostatné bývanie

Náš úrad podporil už v roku 2016 pilotný projekt prestupného bývania v obci Lenartov. Pani starostka Jana Blandová nám v rozhovore vysvetlí, ako prestupné bývanie funguje u nich v obci a na čo je nutné klásť dôraz od samého začiatku projektu.

Aký bol stav v obci s bývaním Rómov?

Obec Lenartov má 1111 obyvateľov. Vyše 60% populácie žije na rómskej osade. Populácia rastie a ich možnosti bývania sú obmedzené, pod jednou strechou žijú aj tri generácie. Preto obec pristúpila na projekt prestupného bývania. Obec je príkladná v komplexnom rozvoji rómskej komunity, či už je to prostredníctvom terénnej sociálnej práce, komunitného centra, asistentov v MŠ a ZŠ, MOPS, osvetárov zdravia, či projektu participácie Rómov na tvorbe verejných politík. Aj tieto aktivity nepriamo napomáhajú rozvoju prestupného bývania.

Aké boli Vaše prvé kroky?

V prvej fáze sme si dali do poriadku pozemky na rómskej osade, ich vysporiadanie je cca na 80%. Nasledovala verejná diskusia priamo na osade, zapojili sme celú komunitu. Zaujímali nás ich názor na riešenie bytovej otázky, ich participácia na tvorbe bytovej politiky sa preniesla aj do iných projektov.

Ako vyzerá projekt prestupného bývania v Lenartove?

System prestupného bývania má v našej obci 3 stupne: krízové bývanie, obecné tréningové byty a rodinné domy postavené svojpomocne. Krízové bývanie má charakter unimobunky, resp. obytného kontajnera, slúži iba dočasne do doby zapojenia sa do legálnej výstavby rodinného domčeka. Dnes máme 3 unimobunky a 1 obytný kontajner.

Obecné tréningové byty — v súčasnosti je to 18-bytová jednotka, terajšia bytovka na rómskej osade. Tu sa učia nájomníci finančnej disciplíny, platia nájom, elektrickú energiu, plnia si svoje záväzky voči obci, učia sa narábať so zvereným majetkom obce a podobne. Charakter obecných tréningových bytov bude spĺňať aj aktuálne začatá výstavba 4 bytových domov s 24 bytmi nízkeho štandardu zo ŠFRB.

Legálna výstavba rodinných domčekov postavená svojpomocne z mikropôžičiek a vlastných zdrojov sa rozbieha na pozemkoch, ktoré obec Lenartov zakúpila na tento účel, a s týmto stupňom máme aktívnu spoluprácu s neziskovou organizáciou. Momentálne máme 2 rodinné domčeky, ktoré budú skolaudované v roku 2019 a jednu žiadosť na odkúpenie pozemku pre ďalšiu výstavbu domčeka.

Aké sú Vaše ďalšie plány?

Na základe skúseností s pilotným projektom boli obcou Lenartov realizované zmeny a doplnky územného plánu obce, ktoré sú už aj schválené. Týmto krokom obec stanovila priority bytovej a pozemkovej politiky obce. Na proces prestupného bývania nadväzuje schválený projekt výstavby vodovodu na rómskej osade. Zároveň sa nadviaže aj na schválený projekt sanácie čiernych skládok na osade.

Aké sú Vaše odporúčania, na čo klásť dôraz pri projekte prestupného bývania?

Celkovo si projekt prestupného bývania vyžiada budovanie ďalšej technickej infraštruktúry a už teraz sa pripravujeme na výzvu ohľadom ciest a chodníkov. Komunikácia s verejnosťou, plánovanie, príprava a aktualizácia bytovej politiky spojená s reparcelizáciou, či návrhy opatrení na zvýšenie počtu zapojenia sa rodín do výstavby rodinných domčekov si vyžadujú vysoké pracovné nasadenie. Nesmie to však ísť na úkor zanedbania rozvoja ostatných častí obce. Netreba zabúdať na to, že správne vyváženie všetkých rozvojových aktivít obce podporuje zvyšovanie kvality života nielen majority, ale aj minority.

VÝZVA O POSKYTNUTIE NFP

"Systém bývania s prvkami prestupného bývania " OPLZ-PO6-SC611-2018-2 umožňuje podporiť najmä:

1. Prácu asistenta bývania, ako povinnosť zabezpečenia poskytovania sprievodnej sociálnej služby na každom stupni bývania. Podľa počtu bytových jednotiek zapojených v systéme bývania je možné žiadať aj viacerých asistentov. Pozíciu asistenta môže vykonávať:

- pracovník v oblasti sociálnych služieb, ktorý už je zamestnancom žiadateľa/prijímateľa;
- asistent bývania, ktorého prijímateľ zamestná na základe podmienok tejto výzvy;
- asistent bývania obstaraný dodávateľským spôsobom.

2. Výstavbu /realizáciu /rekonštrukciu s cieľom vytvorenia **min. 1 nového stupňa bývania** (pričom celkovo musí mať systém min. 2 stupne). Počet z výzvy podporených bytových jednotiek v bytovej budove je 2 – 18 bytových jednotiek, pričom všetky musia spĺňať **podmienky pre trvalé bývanie**, a súčasne zlepšiť existujúcu situáciu v bývaní. **Do systému je však potrebné zapojiť aj iné typy a možnosti bývania v danej obci.** Z výzvy je možné aj **rekonštruovať objekty za účelom vytvorenia trvalého bývania.** Je tak možné napríklad zrekonštruovať staršie rodinné domy

na viacero bytov, ktoré sa tak zaradia do obecného nájomného fondu. Žiadateľ je povinný disponovať právoplatným povolením na realizáciu stavby vydaným príslušným povoľovacím orgánom (napr. stavebné povolenie), vrátane príslušnej projektovej dokumentácie stavby.

3. Odmenu za vypracovanie stratégie: Systém bývania s prvkami prestupného bývania, čo umožňuje spoluprácu pre obec, ktorá má najlepšie know-how o svojej súčasnej situácii s inštitúciami, ktoré majú celoslovenskú.

Systém bývania musí obsahovať prvky prestupného bývania založené na princípe individuálneho prestupu domácností medzi jednotlivými stupňami bývania, ktoré sú sprevádzané sociálnou prácou. **Systém bývania musí byť obojsmerný a minimálne dvojstupňový.** Žiadateľ musí byť prevádzkovateľom Systému bývania a nesmie ho zabezpečovať treťou osobou. Projekt musí byť v súlade s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie (tzv. 3D). Bližšie informácie nájdete aj na stránke: <https://bit.ly/2TQrfOw>

DOBRE SPRÁVY ZO ŠTÁTNEJ SPRÁVY

- V spolupráci s Inštitútom pre výskum práce a rodiny **pravujeme pokračovanie Atlasu rómskych komunít** s aktuálnym prehľadom o stave rómskej menšiny na Slovensku. K dispozícii by mal byť v prvom štvrtroku 2019.
- **Vláda SR schválila balík opatrení**, ktoré koordinoval Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity **na posilnenie marginalizovaných skupín.** Uznesenie ukladá úlohy ministrom práce, školstva, spravodlivosti a vnútra, ako aj podpredsedovi vlády pre investície a informatizáciu. **Všetky úlohy majú byť splnené do roka**, niektoré ešte do konca roku 2018. Prijatý návrh uznesenia si môžete pozrieť v celom rozsahu na: <https://bit.ly/2GjVBGN>
- **Povinná predškolská príprava pre všetky deti** by mala byť realitou **od septembra 2020.** Je to zásadný krok k desegregácii nášho školstva a zásadný krok k integrácii ako takej. Je potrebné však ešte dobudovať kapacity materských škôl. Aktuálna výzva ministerstva vnútra je určená práve na to Dobrou správou v téme školstva je aj schválenie parlamentným sociálnym výborom o zavedení **obedov zadarmo pre všetky deti.** V MŠ by mali byť v platnosti od januára 2019 a pre žiakov ZŠ od septembra 2019.

AKTUÁLNE VÝZVY

Ministerstvo vnútra ako sprostredkovateľský orgán pre časť Operačného programu Ľudské zdroje má vyhlásené výzvy na:

- **Zlepšenie formy bývania** pre obce s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít. Do prvého kola výzvy sa je možné zapojiť do 18. marca 2019. Viac info na: <https://bit.ly/2TQrfOw>
- **Základné školy majú opäť možnosť zapojiť sa do výzvy Ministerstva školstva, vedy výskumu a športu s názvom "V základnej škole úspešnejší II"**. Školy tak môžu viac **podporiť inkluzívne prostredie** pre svojich žiakov. Ide o podporu vytváranie nových pracovných pozícií nad rámec existujúcich, prostredníctvom pedagogických asistentov, sociálnych pedagógov, školských psychológov, ale aj asistentov učiteľa či špeciálnych pedagógov. Do aktuálneho kola je možné zaslať žiadosti do 17. januára 2018. Viac info na: <https://bit.ly/2PDSZmg>
- **Výstavba a rekonštrukcia predškolských zariadení** v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít. Zapojiť sa môžete do aktuálneho kola prostredníctvom zaslania žiadosti do 22. februára 2019. Viac info nájdete na: <https://bit.ly/2r89aOZ>
- **Poskytovanie mentorskej a tútorskej podpory pre žiakov z MRK** s dôrazom na úspešné ukončenie ZŠ a plynulý prechod na SŠ. O finančné prostriedky sa môžu uchádzať občianske združenia, neziskové organizácie, nadácie, ale aj cirkevné právnické osoby. Svoje žiadosti môžete posilať do uzavretia aktuálneho kola a to do 15. januára 2019. Viac info na: <https://bit.ly/2E0gioZ>

REGIONÁLNE KANCELÁRIE

Pre zvýšenú pomoc a podporu môžete využiť 10 regionálnych kancelárií v týchto mestách:

KONTAKTY TU

